

Dr. Kotics József (ME)

**BELETÖRÖDÉS A SZEGREGÁCIÓBA? AZ ETNIKAILAG HOMOGÉN
(ROMA) ÁLTALÁNOS ISKOLA MINT JELENSÉG ÉS ÉRTELMEZÉSI KERET.
EGY ANTROPOLÓGIAI VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI**

*Kulcsszavak: hátrányos helyzet, „elcigányosodás”
az iskolában, kvalitatív kutatás BAZ megyében*

Az előadás az iskolai szegregáció kérdésének egy új jelenségét állítja a középpontba. Ma Magyarországon egyre több – elsősorban vidéki – kistélepülésen található olyan általános iskola, ahol amellet, hogy a tanulók mindegyike hátrányos helyzetű, mindegyike roma származású is. A kutatás olyan, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található településeket vizsgált, ahol az általános iskolák etnikailag homogének. A szegregált iskolák „elcigányosodása” a társadalmi státusz alapján szerveződik.

Jóllehet az iskolai szegregáció, a hátrányos helyzetű gyermekeket elkülönítetten tanító köznevelési intézmények helyzetének vizsgálata több évtizede kiemelt területe a neveléstudományi és társadalomtudományi vizsgálatoknak, a kizárólag roma gyerekeket tanító általános iskola olyan új társadalmi jelenség, amely kitüntetett kutatói figyelmet érdemel. Az új kutatási problémakör a neveléstudomány mellett más tudományterületek érdeklődési körébe is bekerült. Ahogy az egyre növekvő számú, csak cigányok által lakott falvak a magyar településrendszeren belül egy új, társadalmi jelentéssel bíró kategóriát alkottak, így a kizárólag roma tanulókat tanító iskolák esetében is érvényes ez a megállapítás. A kizárólag csak roma tanulókat tanító iskola mint új jelentéssel bíró kategória, a magyar falvak „elcigányosodásával” összefüggő társadalmi anomáliákon túlmutató problémakörként jelenik meg, miután azokon a településeken is kialakulnak, ahol az adott településen belül a romák és nem romák aránya kiegyenlített, vagy a roma közösségek nem élnek elkülönítetten.

Hat Borsod-Abaúj-Zemplén megyei „gettóiskolában” végeztünk kvalitatív interjúkutatást az iskolaigazgatók, polgármesterek, jegyzők körében. A kutatás elsődlegesen a szegregált iskola intézményi, szervezeti szintjére irányult, de kiterjedt a helyi közösségek kapcsolatviszonyainak feltárására is. A terepmunka során egyfelől olyan, kizárólag roma tanulók által látogatott sikeres általános iskolákat keresünk fel, amelyek kiugró eredményeket értek el az alacsony szocioökonómiai háttérű roma tanulók oktatásában. A reziliens iskolák képesek esélyt adni a hátrányos helyzetű roma gyerekeknek, és tartósan magas hozzáadott értékű oktatást nyújtani. Ugyanakkor a vizsgálati mintába kerültek olyan iskolák is, ahol az intézményi szintű elkülönülés később nehezen kompenzálható hátrányokat alakít ki.

A kutatás a nemzetközi szakirodalom kérdésfelvetéseihez a szegénység koncentrációja, az etnikai szegregáció, a térbe zárt etnicitás (gettó) és az intézményi reziliencia fogalmain keresztül kapcsolódik.